

תסתכלו למטה. אתם באוויר

"מחיר המטרה" לא חוקי ולא כשר

מהו "מחיר המטרה" ומדוע הוא נגוע באי חוקיות?

ב-10.3.92 התקבל בכנסת חוק תכנון משק החלב בישראל התשנ"ב-1992. החוק קבע, במסגרת של חקיקה ראשית - את מה שהיה מוסדר לפני-כן, במשך שנים בחקיקת משנה - ששיווק חלב בישראל, יהיה מייצור מקומי בלבד, וכי הוא נתון למשטר של מכסות. החוק אימץ את משטר חלוקת המכסות, שהוסדר במשך שנים, עפ"י הצו הידוע כ"צו החלב". זהו צו שהוצא לראשונה ב-1967 ותוקן במשך השנים פעמים רבות, עד שהגיע לנוסחו הנוכחי. צו החלב, הוצא ע"י שר החקלאות מכוח הסמכות המוקנית לו, בחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים. צו החלב אומץ בחקיקה ראשית, בחוק תכנון משק החלב.

משטר המכסות מנוגד לעיקרון חופש העיסוק. יחד עם זאת, חוק היסוד האריך את התוקף של חוקים העומדים, בסתירה לו עד 14.3.2002. במועד זה, פג תוקפו של חוק תכנון משק החלב

חוק תכנון משק החלב, מנוגד לעיקרון חופש העיסוק המעוגן בחוק יסוד: חופש העיסוק. על פי עיקרון זה, כל אדם המעוניין לייצר חלב רשאי לעשות כן. משטר המכסות מנוגד לעיקרון חופש העיסוק. יחד עם זאת, חוק היסוד האריך את התוקף של חוקים העומדים, בסתירה לו עד 14.3.2002. במועד זה, פג תוקפו של חוק תכנון משק החלב, וממילא, פג גם תוקפו של צו החלב. במועד זה מלאכת הסדרת התכנון של משק החלב, אמורה היתה לשוב לכנסת. היא אולי שבה

שנים מונחים, שרק קוראים הנמנים על המגזר ההתיישבותי יבינו. כך, לקיבוצים ומושבים, אין רואה חשבון. יש להם "ברית פיקוח". קיבוצים רבים אינם משלמים חוב, הם "מסדירים" אותו. אחד המונחים הנפוצים בהתיישבות הוא "מחיר המטרה". זר כי ייתקל במונח זה, יחשוב שמדובר במרכיב חשוב, בתורה כלכלית חשובה וסבוכה. האמת היא שונה. - "מחיר המטרה", שאינו אלא מחיר החלב הגולמי, הוא ביטוי המשמש את הקרטל הגדול ביותר הקיים במדינת ישראל, קרטל החלב. כזכור, שר החקלאות ישראל כץ הורה, באורח חד צדדי, להעלות את "מחיר המטרה" והקים עליו את פקידי האוצר, שמיהרו והודיעו על ביטול הרפורמה בענף החלב. הודעתו של השר ותגובת משרד האוצר, מעוררים מחשבות נוגות אודות מנהל ציבורי תקין. מאימתי, פקיד ממשלתי, בכיר ככל שיהיה, מוסמך לבטל בהבל פה, הסכמים שהממשלה צד להם? שר החקלאות מנמק את הודעתו הנרגשת בנימוקים שונים והאוצר משיב לו בנימוקים משלו. אך הדבר המעניין הוא, שכל המעורבים, צועדים על קרח דקיק, שכן הבסיס המשפטי עליו עומדת מערכת היחסיים, שבין יצרני החלב, לבין המחלבות, כשב-תווך מככבים, משרדי החקלאות, האוצר ומועצת החלב, הוא רעוע ביותר. התנהלות המשתתפים במשחק, מזכירה לי את החתול הרודף אחרי מיקי מאוס בסרטי דיסני הישנים והטובים. שניהם מגיעים במהלך הריצה המטורפת לפי התהום, מתעלמים ממנו וממשיכים לרוץ באוויר. לפתע הם נעצרים, מתבוננים מטה, מגלים שהם באמת באוויר ומתרסקים. אלא שבסרט המצויר הגיבורים מתאוששים, מנערים מעליהם את האבק וממשיכים במרדף. גורל אחר צפוי לגיבורי "מחיר המטרה".

מערכת הייצור והשיווק של החלב הגולמי היא מערכת קרטליסטית מובהקת. המנגנון לפיו נקבע "מחיר המטרה", הוא הסדר כובל, המנוגד לחוק ההגבלים העסקיים. זהו קרטל ענק ושותפים לו הממשלה, יצרני החלב ותעשיית החלב. את הקרטל מנהלת ביד רמה מועצת החלב. זהו קרטל משוכלל. המועצה גובה דמי ניהול ומטילה קנסות על מי שמפר את ההוראות. הניזוקים, ככל הנראה, הם כלל תושבי ישראל. נשיב כבר עכשיו למי שיצביע על סעיף 3(4) לחוק ההגבלים העסקיים, כסעיף חוק המכשיר את הקרטל. סעיף זה מעניק פטור מהוראות החוק להסדר שכל כבילותיו נוגעות לגידול ושיווק של תוצרת חקלאית מגידול מקומי, וחלב גולמי בכלל זה, וקובע שהסדר

מחיר המטרה, אינו אלא אחד הכלים המרכזיים המשמש את קרטל החלב. במצב הדברים הנוכחי על הכנסת לומר את דבריה

כזה לא ייחשב כהסדר כובל. אך כדי שסייג זה יחול, חייבים להיות כל הצדדים להסדר הכובל, המגדלים או המשווקים בסיטונות של חלב גולמי. בפועל הגורמים המעורבים בהסדר אינם רק המגדלים, אלא גם התעשיינים, משרדי הממשלה ומועצת החלב. משרד ממשלתי אינו יכול להיחשב כמגדל חלב או משווק חלב בסיטונות. והוא הדין במחלבות. הנה כי כן, מחיר המטרה, אינו אלא אחד הכלים המרכזיים המשמש את קרטל החלב. במצב הדברים הנוכחי על הכנסת לומר את דברה. הסערה שקמה בימים אלה התחוללה, כאמור, על רקע החלטתו של שר החקלאות "לשבור את הכלים" ולקבוע את מחיר המטרה בעצמו, בלי להיוועץ בחברי הקרטל או להגיע להסכמה אתם. אני מציע לשר הנכבד ולכל שאר המשתתפים: תסתכלו למטה. ■ אתם באוויר...

**עו"ד חיים פרוכטר
בטאון "הקבוץ"
יולי 2003**

לשם, אך איש לא קיבל את פניה. על כן, על פי המצב המשפטי הקיים, משטר המכסות הגיע לקיצו במרץ 2002, ואינו קיים עוד. המשמעות היא שכל יצרן רשאי לייצר כאוות נפשו, וגם יצרנים חדשים יכולים להיכנס למעגל הייצור. כשהכנסת תחוקק, אם בכלל, חוק חדש, שישבו ויסדיר את ייצור החלב הגולמי, יצטרך החוק החדש, לעמוד במבחנים שנקבעו בחוק יסוד: חופש העיסוק, לפיהם על החוק להלום את ערכיה של מדינת ישראל, התכלית שלו צריכה להיות ראויה והפגיעה שבו, תהיה במידה, שאינה עולה על הנדרש. אמת נכון, חוק משק החלב עדיין לא נמחק מספר החוקים, אך זו רק שאלה של זמן, עד אשר יוגש הליך מתאים ובית המשפט יתבקש להכריז על מותו.

מחיר החלב הגולמי היה מצוי בפיקוח רשמי עד 1996. בשנה זו בוטל הפיקוח, במסגרת רפורמה מקיפה בתחום הפיקוח על מחירי מצרכים ושירותים. המצב החוקי הוא, שיייצור החלב הגולמי ושיווקו, היו נתונים עד מרץ 2002, לשליטתו של חוק תכנון משק החלב, מבחינת החובה לשווק מוצרי חלב, מייצור מקומי בלבד ומבחינת היקף הייצור המקומי. אין ולא היתה כל מגבלה, ביחס למחיר של החלב הגולמי.

בד בבד עם השינויים שחלו בחקיקה הראשית ובחקיקת המשנה, נוצר מנגנון לקביעת מחירו של החלב הגולמי הידוע בשם "מחיר המטרה".

הביטוי "מחיר המטרה" אינו מופיע בחוק. זהו חישוב המבטא את כלל עלויות הייצור של יצרן החלב, לרבות הובלתו למרכזי איסוף או למחלבה. המחיר נקבע בהסכמה של הגורמים המעוניינים. בסופה של ההתייעצות נקבע מחיר לחלב "בשער המשק", ומתווספים לו עלויות הובלה ודמי שרות למועצת החלב. מועצת החלב היא תאגיד פרטי ששמו הוא: המועצה לענף החלב בישראל ייצור ושיווק. החברה נוסדה ב-1966 ואין לה מעמד סטטוטורי. הסמכות לקבוע את מכסות הייצור, על פי צו החלב, מסורה למנהל מיוחד, שמתמנה מעת לעת על ידי שר החקלאות. כיום מכהן בתפקיד זה מר זיו מטלון. (מאז כתיבת המאמר, שר החקלאות הוא גם מנהל המכסות - י.מ.)